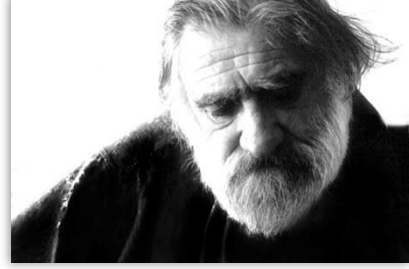

Can Yücel'e İlişkin

Can Yücel'i ismen, şair ve çevirmen olarak ben de herkes kadar biliyordum eskiden beri. 'Mare Nostrum' gibi bazı şiirleri yaygın olarak okunurdu 1970'li yılların 2. yarısında. Geleneksel sol literatüre ait bazı kitaplar çevirmişti daha önceleri, hatta bu çevirilerden dolayı da hapis yatmıştı uzun süre. Bunlar bilinen şeylerdi o zamanlar.

Ancak *Can Yücel*'i bunların da ötesinde 12 Eylül 1980 darbesinden sonra daha yakından izlemek mümkün oldu. Çünkü o dönemin şiddet ve baskı ortamında, bazı insanların söylediklerine değil varlıklarına bile tahammül edemeyen askeri yönetim ve devamındakilere ilişkin yazdıklarıyla daha da önem kazandı. Birçok şiirinde, yazısında düşüncelerini dile getirdi.

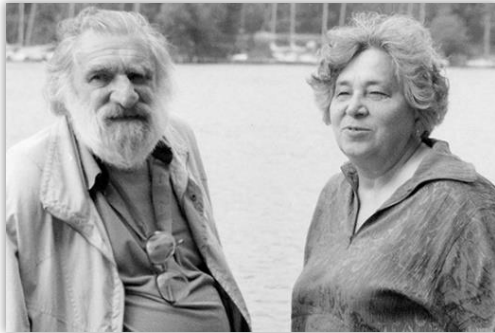

Can Yücel (©BK)

Aslında politik söylemlerinin ve eleştirilerinin yanında başka önemli karşı duruşları da oldu. Örneğin, yüzlerce yıldır söylenen türkülerin sözlerine uygulanan sansürlere ilişkin olanı çok ilginçtir benim açım-dan. Herkesin bildiği »Odam kireçtir benim« dizesiyle başlayan türküsünün sözlerindeki 'uygunsuzluk' nedeniyle TRT arşivinden çıkarılması üzerine bunu en dolaysız dile getirmiş, »Giyin de gir koynuma,« biçiminde tersten işlemişti.

Zaten birçok defa da bu 'çıkıntı' davranışları, söylemleri nedeniyle yargılandı. Ancak herhangi bir yasal gerekçe bulunamayınca davalar düştü.

Can Yücel'in şiirinin içeriği ve biçiminden çok kendi duruşuyla daha çok tanındığı bir gerçek. Özellikle küfürbazlığı, sözünü esirgememesi en çok konuşulan ya da yazılan yanı oldu. Edebi yanını burada yinelemek

Can Yücel & Güler Yücel (©BK)

yersiz. Ancak bugüne dek yazılanların, anlatılanların tersine bazı düşüncelerimi aktarmak anlamlı olur.

Can Yücel'i 1992'de tanıdım. Rahatsızlığı nedeniyle tedavi olmak için gelmişti yaşadığım yerlere. Bir arkadaşımla kaldığı eve gittik. İlk görüştüğümüz andan itibaren güzel bir dostluk ilişkisi başladığını hissetmiştim. Daha sonra değişik zamanlarda görüştük defalarca. Bir keresinde birlikte bir müzeye gittik.

Önemli bir resim sergisi vardı ve resimle ilgilediğini, dahası resimden anladığını o zaman öğrendim. Zaten kızı *Su* ressamdı, eşi *Güler Yücel* de resimle doğrudan ilişkiliydi. Artık o ailede kimin kimden etkilenerek resme yöneldiğini bilmiyorum.

Şaraba ilişkin kavramları, hangi şarabın nasıl olduğunu, adlarındaki ayrıntıları vs. *Can Yücel*'den öğrendim. Yanına giderken ya da bize geldiğinde pahalı şaraplar sunmaya çalışırdım ama kalitelerine ilişkin bir ayrıntıdan pek haberim yoktu. Onları büyük bir zevkle anlatırdı. Almancalarını bilirdim ama Türkçe kavramları bilmezdim. Türkçeye Fransızcadan geçtiğini, özelliklerinin neler olduğu, şarabın Türk kökenli toplulukların içkisi olmadığını anlatmıştı. Şarabın yerleşik toplumların uzun bir sürece dayanan işlemlerden geçerek elde ettikleri bir içki olması nedeniyle sürekli hareket halinde olan Asyalı kavimler için pratik bir içki olmayacağını ondan öğrenmiştim. Anadolu'ya yerleşen kavimlerin şarabı daha çok orada tanıdıklarını ve kavramların da sonradan Batı temelli olarak kullanılmaya başlandığını aktarmıştı.

Evet, bu kadar şarap muhabbetinden sonra sözün nereye geleceği anlaşıldı sanırım. Çok içerdi. Alkol bağımlısı birçok insan daha çok sert içkileri tercih eder ya da artık giderek öyle olmak zorundadır ağırlıkla. Ama o genellikle şarap içerdi. Neredeyse kalkar kalkmaz başlardı içmeye. *Güler Yücel*'in sabırla ve dikkatlice uyarılarına pek kulak asmaz ama ona da hiç kırıcı olmazdı ve yavaş yavaş yudumlardı kadehini.

Şimdi yeniden geri dönerek *Can Yücel*'in küfürbazlığına ilişkin görüşlerimi aktarayım. Küfür ettiğini hiç duymadım. Ağzından herhangi bir kırıcı laf da çıkmadı hiçbir zaman. Bazen günün geç saatlerine doğru içkiden iyice dili dolaşır duruma gelirdi. Zaten dişleri de olmadığından konuştuğunu anlamakta zorluk çekerdim. Ama en küçük bir saygısızlık belirtisi görmedim kimseye ilişkin. *Can Yücel*'e yakıştıran (bunların gerçek olduğunu biliyorum haliyle) bu küfürlerin bir tanesini bile duymadım. Yani birçok konuya ilişkin, tam da küfrün yeri geldiğinde bile hiç böylesi bir kelime çıkmadı ağzından.

Şimdi bununla varmak istediğim noktayı söyleyeyim. Eğer bu denli ölçülü ve her şeye saygılı bir insan birilerine küfretmişse mutlaka hak ettiklerini düşünmemek mümkün değil. Bunun yalnızca *Can Yücel*'in politik karşıtlarının olması gerekmiyor. Haksızlık yapan herkesin buna hazır olmasında yarar var. Hele karşılarında özellikle *Can Yücel* duruyorsa. Çünkü o zaman sözünü esirgemesini beklemek safdillik olurdu.

Küfür, argo konuşma eğilimlerinin yaygın olduğu toplumlarda bir insanın yalnızca bu yanını öne çıkarmak hoş değil. Özellikle de toplumların yaşadığı zor, sıkıntılı ve baskı dönemlerinde çok kişi susmayı tercih ettiğinde, sonuçlarına katlanmayı göze alıp olanlara karşı durabilen bir insana ilişkin asıl anlatılması gereken bu olmalıydı.

İstanbul'da evlerine gittiğimde bir entelektüelin yaşam alanına uyan tüm klişeler vardı. Eski, şirin iki katlı bir ev. Loş, dahası karanlık -ki

ben karanlık evleri sevmem- ama yine de sıcak ve yaşanan bir ortam olduğu hemen anlaşılma-
taydı. Bu semt de zaten bu-
gün tasavvurlarındaki İstan-
bul'a uymayan başkalıkta bir
havadaydı. Ben (çoğunun
övünerek iddia ettiği gibi)
İstanbullu değilim. Okudu-
ğum, duyduğum İstanbul'un
da şu anki İstanbul olmadı-
ğını kestirebiliyorum. An-
cak o eski İstanbul tadında
ve şirinliğinde ve her şeye
karşın metropole bu kadar yakın ve bu kadar başka kalabilmeyi becere-
bilmiş yerlerin olduğunu görmek güzeldi. Sonra sahile inerek *Can Yü-
cel*'in her zaman gittiği kahvehanede oturduk.

Çınaraltı (©BK)

Can Yücel'i benim açımdan önemli kılan ve bir sanatçıda olması gereken özelliklerden birini daha vurgulamak isterim. Genel olarak düşünce biçimi itibariyle bir kesime daha yakın durduğu zamanlar olsa bile kendi açısından bağımsız kalabilen ve doğru bulduğunu ya da bulmadığını gerektiği yerde söylemesini bilen bir insandı. Sanırım onu önemli kılan en temel özelliği bu.

Bir keresinde geçmiş dönemlerde neden *TKP* ile ilişki kurmadığını sor-
muştum. Çünkü o yaş grubundan neredeyse hiç kimse *TKP*'den uzak kalamamıştı. Şöyle anlat-
mıştı: »Aslında ben çok istedim. Zaten o zamanlar solcu, sosyalist eğilimleri olup da *TKP*'ye bulaş-
mamak mümkün değildi. Ama onlar dışladı beni. Babamın Milli Eğitim Bakanı olması benim ajan
majan olduğumun belgesiydi onlara göre. Aslında Allah saklamış beni de bulaşmamış onlara.«

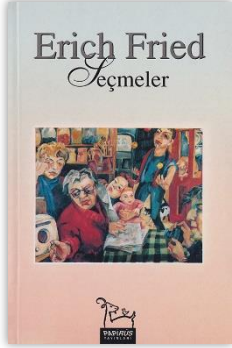
Can Yücel (©BK)

Bir de özel bir yardımından, dahası yüreklendirmesinden söz etmeliyim. Eşim *Ulla* ile bir süredir yaptığımız çevirilerin büyük bir bölümünü *Erich Fried* oluşturmaktaydı. Çok ilginçtir Avusturyalı bu şairle *Can Yücel* arasında 'kılıksızlık' konusundan *BBC*'de çalışmalarına kadar birçok benzerlik vardı. Çeviri taslaklarını ve *Erich Fried*'in yaşamına ilişkin ilk verileri gösterdiğimde sanırım bizim gibi o da çok sevmişti *Fried*'i. Zaten hemen de bu çevirilerin ilk elde yayınlanabilmesi için tümünü gözden geçirmişti. El yazıları, önerileri halen arşivimdedir. O, bu taslaklarla çalışırken çektiğim fotoğraflar da sanırım şimdiden birçok insana ulaşmış durumda, benim çektiğim bilinmese de.

Erich Fried (© DH)

Erich Fried'in yaklaşık 25 kitabından yapılmış bir derlemeyi ilk çevirmizim yayınlanması için yoğun çaba sarf etti ve 1994 yılında çıktı bu kitap. En güzel yanı da (ben o zaman henüz Türkiye'ye giremiyordum) kitap çıktıktan hemen sonra *Harbiye Şehir Tiyatrosunda Fried* adına bir okuma akşamı düzenlenmesiydi.

Can Yücel tarafından okundu. Keşke biz de orada olabilseydik.

Can Yücel'in bedeninden geriye kalanlar Datça'da yaşadığı mekanları ziyaret ettiğimde daha belirginleştiği gibi o şimdi daha çok aramızda dolaşiyor.

Can Yücel'den Fried şiirleri

ŞEHİR Tiyatroları *Harbiye Cep Tiyatrosu*'nda bugün saat 15.00'te *Can Yücel* ve *Johanna Ander - Brix*'in katılacakları bir şiir matinesi gerçekleştiriliyor. Ulla ve Bekir Karadeniz tarafından dilimize kazandırılan Avusturyalı şair *Erich Fried*'in şiirleri Türkçe'de *Can Yücel*, Almanca'da ise Avusturyalı oyuncu *Johanna Ander - Brix* tarafından okunacak. Şiirlerden önce Prof. *Gertrude Durusoy*, *Erich Fried* hakkında bir tanıtım konuşması yapacak. Türkçe'de ilk kez *Papirus Yayınları* arasından çıkacak olan *Fried* seçkileri kitabı, Avusturya Kültür Ofisi'nce izleyicilere armağan edilecek.

Milliyet, 01.12.1994